

Aino Valmet, Paula Palmeos ja Juhan Peegel. Neljä vuotta myöhemmin toimitivat niin ikään tarttolaiset Ago Künnap, Paula Palmeos ja Tõnu Seilenthal toisen samanluonteisen kokoelman Põhja ja itta, jossa kuvataan uralilaisten kielten ja kansojen historiaa ja nykyaikaisia sekä näiden kielten tutkimuksen historiaa, Regulyn, Castrénin, Lehtisalón, Donnerin ja Karjalaisen suuria tutkimusmatkoja. Tätä sarjaa täydentävät nyt Tallinnan Pedagogisen Instituutin viron kielen dosentin Mart Mägerin toimittamat nykyistä virolaista kielentutkimusta, sen problematiikkaa ja tutkijoita populaaristi esittelevät teokset. Toimittaja toivoo saatesanoissaan saavansa teosten lukijakuntaan kaikki asianharrastajat, erityisesti kuitenkin koulujen yläluokkien oppilaat ja korkeakoulujen opiskelijat.

Ensimmäinen nide *Keel, mida me uurime* on jaettu viiteen jaksoon, joista ensimmäisessä esitellään uusimman kielitieteen ajankohtaisia kysymyksiä. »Missellest keeleteadusest kasu on?» kysyy artikkelinsa otsikossa Huno Rätsep ja vastaa kysymykseen kertomalla keveän hauskaasti ja selkeästi, millaisista lähtökohdista ja minkälaisin välinein ja tavoittein tämän tekniikan vuosisadan kielentutkija materiaaliaan työstää. Muissa artikkeleissa käsitellään tilastollisia metodeja (Juhan Tuldava), koneellista kääntämistä ja puheen syntetistä tuottamista (Jüri Valge, Haldur Õim, Georg Liiv), generatiivien kieliopin teoriaa (Mati Erelt), aivorakennetta ja puhehäiriöitä (Kuidas on keel ehitatud inimese ajus?, Haldur Õim) sekä kieltä ja logiikkaa (Mati Hint).

Toisen jakson artikkeleita toimittaja luonnehtii aihepiireiltään traditionaaleiksi. Paul Alvre kirjoittaa kielestä ja sen tutkimisesta äännehistorian eli historiallisen fonetiikan näkökulmasta. Paula Palmeos esittelee viron ja unkarin kielisukulaisuuden osoittimia, erityisesti sanastoa sekä johto- ja muoto-opin yhteisiä piirteitä. Arvo Laanest kertoo itämerensuomalaisen vanhimmaasta historiasta sanaston

Kieli jota tutkimme ja viljelemme

Keel, mida me uurime (190 s.) ja *Keel, mida me harime* (228 s.). Koostanud Mart Mäger. Tallinn 1976.

Vuonna 1970 ilmestyi Virossa sukukansojamme ja niiden asuma-alueita nimensä mukaisesti »Saaremaast Sajaanideni ja kaugemalegi» esittelevä teos, jonka olivat toimittaneet Tarton yliopiston opettajat

pohjalta, Ants Viires taas tarkastelee kansatieteilijänä alkukantaisen suomalais-ugrilaisen yhtenäiskulttuurin ongelmaa. Sanojen ja niiden historian kiehtovia ja usein yllättäviäkin vaiheita kuvataan neljässä seuraavassa artikkelissa: Juhan Peggel esittelee kansanrunojen sanastoa, Feliks Vakk lainasanoja ja erilaisia käännöslainoja, Anu Haak ala- ja yläsaksalaisia lainasanapareja sekä vielä linnunnimien tutkijana tunnettu Mart Mäger tällä kertaa kalannimiä.

Nimistöntutkimus on kolmannen jakson teema. Valdek Pall pohtii asutushistorian ja paikannimistön yhteyksiä. Jaak Simm käsittelee kahdessa artikkelissaan paikannimien etymologiointia ja nimistöntutkimuksen periaatteita. Eduard Roos on niin ikään kirjoittanut kaksi tutkielmaa Viron muinaisista henkilönnimistä. Edgar Rajandi ja Helmut Tarand esittelevät yhdessä virolaisten vuosisatojen varrella käyttämiä etu- ja sukunimiä.

Neljännessä ja viidennessä jaksossa käsitellään sanakirjojen toimittamista, kielen oppimisen ongelmia, kielitaitoa ja kaksikielisyyttä. Erich Raiet antaa raportin viron kirjakielen ja Helmi Neetar vastaavasti murteiden sanakirjahankkeen nykyvaiheista. Arnold Kask kertoo viron kirjakielen historiasta, kuinka õ-grafecmi tuli viron kirjakieleen. Teoksen päättää kaksi kulttuurihistoriallista kuvaa: Paul Aristen laatima elämäkerta F. J. Wiedemannista ja Savvati Smirnovin kertomus maineikkaan kielentutkijan J. Baudouin de Courtenayn työstä Tarton yliopistossa.

Toinen nide Keel, mida me harime alkaa vankalla oikeakielisyyss- ja kielenhuoltoartikkelien sarjalla (kirjoittajina Ellen Uuspõld, Henn Saari, Tiit-Rein Viitso, Tiit Erelt ja Rein Kull), jota seuraa viron kielen tutkimus- ja opetuslaitosten esittely. Eeva Ahven tutustuttaa lukijat Tallinnassa toimivan Tiedeakatemian Kielen ja Kirjallisuuden Instituutin kielentutkimuksen laitosten historiaan ja nykyhetkeen, työhön, tavoitteisiin ja henkilökuntaan. Tarton yliopiston viron kielen laitosta ja siellä tehtävää tutkimus-

työtä esittelee Jaak Peebo. Oman lukunsa on saanut laitoksessa toimiva GGG: Reet Kasik kertoo tässä Huno Rätsepin perustaman ja johtaman generatiivin kieliopin tutkimusryhmän työstä ja tavoitteista.

Teoksen toisen jakson luvuista kiinnostavat suomalaista lukijaa varmaan eniten Heino Ahvenen ja Hella Keemin historiikit vanhasta ja maineikkaasta tieteellisestä seurasta, 1920 perustetusta Emakeele Seltsistä ja sen toiminnasta (seuran nimenä oli v. 1925—1952 Akadeemiline Emakeele Selts). Mittavan julkaisu-toiminnan lisäksi seura pani aikanaan alulle viron murteiden sanavarojen keruun.

Kahdessa viimeisessä jaksossa käsitellään yleiskielitieteellisiä teemoja, murteiden ja kirjakielen suhteita, semantiikkaa sekä kieltä taiteen välineenä. Ahkerimpiina kirjoittajina esiintyvät Mati Hint ja Huno Rätsep, ennen esittelemättöminä Arvo Krikman, Jaan Kaplinski, Juri Lotman ja Jaan Kross. Teosten viimeisenä, 58. artikkelina on runoilija (Väinö Vesipap), kirjallisuudentutkija ja kielentutkija Mart Mägerin sujuvatyylinen essee Keel ja kirjandus.

Monipuolista ja kiintoisaa virolaisen kielentutkimuksen kuvaa täydentää vielä osasto KUKA KUKIN ON, jossa esitetään teosten 47 kirjoittajan elämäkerta- ja bibliografiatiedot. — Eikö muuten myös Suomessa harjoitettava kielentutkimus olisi tällaisen esittelyn arvoinen?

Matti Pääkkönen